

Poština plačana v gotovini

IZHAJA VSAK DRUGI
PETEK

NAROČNINA:

Mesečno . . . 4 Din
Polletno . . . 20 .

Čekovni račun številka 17.139

Uredništvo in uprava:
UNIVERZA, Ljubljana.

PETEK, 14. JANUARJA 1938

1551

POSAMEZNA ŠTEV. 2 DIN

„Mi smo in bomo vedno vprašali: kaj poreče narod? in naj bi narodovi pooblaščenca še tako modro vprašali: kaj poreče vlada?“
(Levstik v SN 1869, št. 26)

LETO II. ŠTEV. 1.

AKADEMSKO GLASILO ZA UNIVERZNA IN JAVNA VPRAŠANJA

K novem delu!

Po več kakor polletnem presledku smo začeli z nova izdajati svoj list. Ponovno prevzemamo odgovornost, ki nam jo daje naloga, tolmačiti voljo — za sedaj samo dela — slovenskih akademikov.

Smó mladina slovenskega naroda. Naroda, ki si je šele pred ne čisto dvajsetimi leti priboril svoj najvišji znanstveni zavod. Priboril si ga je narod, niso mu ga naklonili politiki. Toda le malo je to ljudstvo dobilo od svoje univerze. In še vedno bolj trgajo univerzo iz rok ljudstva, iz nje napravljajo šolo za privilegirane sloje, za uradnike, ki bodo nad ljudstvom. Borba za svobodo študija in univerze nam je borba za narodno univerzo.

Neprestano poudarjanje pravic mladine, široki zavojevalni programi, ki naj mladino navdušijo, duh junaštva brez cilja in vse ono, kar uklepa najusilnejši idejni tabor sedanosti s široko gesto v geslo »mistike mladine«, nam dokazuje idejno onemoglost zadnjih reševalcev starega sveta. Res je, mladina ni doživela in ne pozna več grozot zadnjega svetovnega klanja, se tudi ne boji borbe in ne žrtve življenja, toda noče biti več žrtev v igri interesov. Z idejno prenapetostjo jo pripravljajo za novo uničevanje. Toda prav interesi onih, ki toliko pritegujejo mladino, so ji pripravili najnesrečnejšo usodo. Usodo človeka, ki vsepovsod čuti, da je odveč, človeka, katerega delo in sposobnosti ne morejo nikomur koristiti. Da ne bi čutila celotnega

obsega krivic, ki se ne gode le njej, jo navdušujejo za pot k novim krivicam. Mi pa odklanjamo krivico, pa naj jo izvrši kdorkoli. Ne vidimo veličine naroda v velikosti njegovega ozemlja, v njegovi številčni velikosti. Edino merilo nam je kultura ljudstva.

V času, ko obvladuje svet in tudi velik del slovenskega tiska fanatična služba neresnici, ko proglašajo objektivnost mišljenja za greh proti borbeni resničnosti, se zavedamo dolžnosti svojega akademstva. Žrtve drugih nam bolj kakor naše lastne omogočajo študij, nas vodijo k višji izobrazbi. Važnejše od pravic so zato naše dolžnosti. Toda samo eno merilo svojih dolžnosti priznavamo: pravico in korist ljudstva. In samo eno pot svojega dela: kvaliteto in kritičnost.

Akademstvo — to nam je služba resnici. Odklanjamo vsako dogmatičnost, odklanjamo vse ideologije, ki zanikavajo vrednost spoznanja. Le iz dela, ki bo temeljilo na svobodnem iskanju, vidimo možnost večje popolnosti človeškega udejstvovanja, ki je pogoj zavestne sreče človeka. Naša pot je k človeku.

Najvišji zakon, ki sledi iz spoznanja vrednosti človeka, nam je svoboda. Ni pa duhovne svobode, kjer ni tudi socialne in politične enakosti. Svoboda in enakost ljudi pa je možna le ob popolni suverenosti naroda.

Ob 50 letnici Levstikove smrti

So jubileji, ki jih radi slavimo in bi jih slavili po dvakrat na leto ali pa še po večkrat, če bi bilo mogoče. Če jih ravno rabimo, smo jih v stanu izkopati iz več klafter debele pozabe. So pa tudi obletnice, ki so včasih kakor izpraševanje vesti in preko takih gremo toliko bolj tiho, kolikor bolj se nam ob njih vrivajo zgodovinske primerjave in nas kličejo k večji doslednosti in načelnosti v vsej naši dejavnosti.

Tako je tiho, skoraj neslišno minula petdeseta obletnica smrti Franceta Levstika, ideologa, pesnika in politika, ki je našemu slovenskemu narodnemu programu prvi dal konkretne oblike.

Kaj je našel Levstik v tedanjem slovenskem javnem življenju? Peščico predstavnikov kranjskega cehovstva in deželne birokracije, ki so svojo usodo vezali z usodo vseh konzervativnih sil Avstrije ter odklanjali vsako radikalnejšo izpremembo položaja širokih slovenskih ljudskih množic. To je bila vsebina prvaškega slovenstva in njegovega boja proti nemškemu liberalizmu šestdesetih let. Ljudstvo je prihajalo v poštev le kot podpora reakcionarnih stremeljenj propadajočega cehovstva in avstrijske monarhije. Panslavizem in ilirstvo (jugoslovanstvo) izvenkranjskega izobraženstva sta takisto zrasla iz nepovezanosti z ljudstvom in iz nepoznavanja njegovih najvsakdanjših potreb. Od daleč, preko tega korumpiranega in brezprincipijelnega malomeščanstva, je Levstiku iztegoval svojo roko Prešeren.

Levstik je nastopil kot predstavnik tistega samozavestnega trdnega kmeta, ki je po letu 1848. za nekaj časa postal osrednja figura slovenske vasi in iz katerega so se rekrutirali mladoslovenski izobraženci, gospodarstveniki in politiki. Ta slovenski kmet je bil Levstiku izhodišče, on je predstavljal pozitivno, naprej stremečo stran tedanjega slovenskega življenja. Nanj in zanj je gradil svoj slovenski narodni program. Ravno zategadel je bil ta program realen, napreden, prost vsakega konzervativizma in zares slovenski. In kar je glavno, ta program se je rodil v boju, v katerem so tisti čas sodelovale najširše plasti slovenskega naroda. Na eni strani v boju proti prodiranju nemškega kapitalizma, ki je že v kali dušil razvoj slovenskega gospodarstva in uničeval njegov vir, kmeta, na drugi strani pa v boju proti izdajalski politiki prva-

ških poslancev, ki so mogli postati narodni »zastopniki« zgolj na podlagi napol fevdalnega, korporacijskega volilnega reda in ki so se leta 1867. dali podkupiti in glasovali za protislovensko dualistično ustavo, ki je izročala vso oblast tostran Lajta v nemške roke. Levstik je govoril v imenu ljudstva in ljudstvo je na taborih njegove besede podprlo: »Naša resna dolžnost je, pred slovanskimi brati javno izreči, da se slovenski narod ne da, ter neče dajati identificirati s takimi zastopniki!«

Vprašanje Zedinjene Slovenije, ki jo je na taborih postavil kot parolo, ni bilo zanj vprašanje nedosegljivega ideala. Politično združitev vseh delov slovenskega naroda, narodno samobitnost in njeno nadaljnje razvijanje je smatral za predpogoj, če hočemo Slovanstvu ohraniti njegovo najzapadnejšo postojanko. Vsako eksperimentiranje z narodnim jezikom je bilo zanj zločin nasproti ljudstvu v korist nemškim in italijanskim potujčevalcem. »Slovinci smo narod in zaradi književnega jezika se ne moremo, nečemo in tudi ne smemo iznebiti svoje narodnosti... Vrzimo iz knjige slovensčino, ali ne pozabimo, da tudi izmed Slovanov potem vržemo večino slovenskega naroda... Če zdaj narodu vzamemo jezik in knjige, pahnemo ga v omiki za petdeset let nazaj, in potem šele utegne primorske, koroške in severno-štajerske, morda celo tudi notranjske in gorenjske Slovence počasi zadeti usoda, kakršna je zadelala polabske, pomoranske in braniborske Slované.«

Toda Levstik ni pojmoval slovenskega vprašanja samo kot kulturno vprašanje. Zanj je bil to kompleks vprašanj, med katerimi se je dotaknil tudi tistega, katero je potem pred vojno podrobneje razvijal Janez Ev. Krek, namreč vprašanja industrijalizacije Slovenije, ki naj bi po kasnejši Krekovi zamisli skupno z združništvom tvorila gospodarsko hrbtenico slovenskega naroda.

Edino politično obliko, v kateri se narod lahko izživlja in razvija, je videl v demokraciji z vsemi njenimi atributi, svobodo tiska, zborovanja itd. »Naša slovenska reč je demokratična skozi in skozi... Vresničij naj se enkrat, da bo imel vsak državljani pravico naravnost svoje misli povedati in naj se določijo nepremakljive postavne meje... Danes pa smo v tisti negotovosti, ko ne vemo, kaj smemo govoriti. Danes smo v večni nevarnosti, da

ne vemo kaj smemo, niti česar ne smemo govoriti. Danes smo v večni nevarnosti, kdaj se bo drž. pravdniku na njegovo raztegljivo Bachovo postavo videlo ali smo hoteli »javni mir« ali ne. In ta negotovost je najvišja nesvoboda.« (Sl. Narod, 1869, št. 1.)

Ta, po svoji doslednosti jakobinski narodni program »slovenskega Spartaka« je ostal neizveden. V tem je svoje vrste tragika slovenskega meščanstva. Ta tragika izhaja deloma iz posebnega položaja slovenskega meščanstva v okviru Avstrije, v glavnem pa iz narave meščanskega družbenega reda vobče. Levstik sam je to tragiko doživljal kot svojo osebno tragiko. Še za svojega življenja se je prepričal, da ni tiste gonilne sile, ki bi bila sposobna voditi ljudstvo po poti, ki jo je začrtal on in ki je odgovarjala interesom slovenskega naroda. Ko je dal v svojega »Pavliho« karikaturu dr. Valentina Žarnika med dvema stoloma, je s tem hkratu v naprej simboliziral vso politiko slovenskega meščanstva do današnjih dni, njegovo stališče je v vseh vprašanjih slovenskega naroda, seveda, če se sedenje med stoli lahko imenuje stališče.

Parola Zedinjene Slovenije v okviru demokratično urejene države Južnih Slovanov predpostavlja danes radikalne izpremembe tako v domačem kakor mednarodnem merilu. Radikalne izpremembe niso danes priljubljene niti v takem niti v drugačnem merilu. Ljudstvo prihaja v poštev samo toliko, kolikor je moči izkoristiti njegove iluzije za dosego reakcionarnih stremeljenj. Teh iluzij je pa vedno manj. Dosedanji »voditelji« slovenskega naroda so bankrotirali. Doživeli smo cejo, da sta bila ob grobnem molku slovenskega meščanskega časopisja, deloma pa celo ob njegovem pritrtjevanju, slovenstvo in hrvatstvo proglašena za proizvod mednarodnih prekucuhov.

Od Levstika nas danes loči ena generacija. Ne generacija v smislu »očetov in sinov«, marveč generacija v smislu stopenj družbenega razvoja. Levstik je stal ob zibelki te generacije, mi stojimo ob njenem zatonu. Med tem ko je drugje v imenu naroda in z narodom meščanstvo v svoji mladosti rušilo Bastilje, ni slovensko meščanstvo izvedlo svoje naloge kot voditelj ljudstva. Še preden se je lotilo izvrševanja Levstikovega narodnega programa, ga je izdalo v kopici kompromisov in kapitulacij. Slovenskemu izobražencu, katerega naloga je, da služi ljudstvu, preostane samo to, da se priključi novim voditeljem in čuvarjem vsega pozitivnega v preteklosti in sedanosti slovenskega naroda, generaciji, ki je iz Cankarjevih rok sprejela izvršitev Levstikove oporoke. Ona ima svoje izhodišče prav tako v ljudstvu, ki ga tudi danes ne gre identificirati s »prvaki«. Ima pa poleg tega še nekaj, česar danes odhajajoča generacija ni imela: jasno perspektivo za bodočnost.

Ob ustanovitvi slovenske akademije

S tolikšno negotovostjo in nestrpnostjo pričakovana in že pred tremi leti napovedana ustanovitev najvišje organizacije slovenskega kulturnega udejstvovanja je naposled postala realno, izvršeno dejanje. Sedem slovenskih kulturnih delavcev, šest znanstvenikov in prvak sodobne slovenske literature, je prvič v zgodovini tega naroda sprejelo častni in odgovorni naslov članov Slovenske Akademije znanosti in umetnosti. Zadoščenja nad dogodkom ne more zagreniti misel, da smo prišli Slovenci do takšne ustanove, ki velja za končno verifikacijo kulturnega uveljavljanja slehernega naroda, z zaostankom celih dveh stoletij za narodi Zapadne Evrope. Zakaj kako drugače naj poravnajo današnji rodovi vse podedovane deficite naše bedne preteklosti, za katere ne nosijo ne odgovornosti ne krivde, če ne s tem, da s polno zavestjo

Izvršijo do konca svoje naloge v tisti sedanosti, o kateri bodo nekoč dajali obračun? Če nimamo za seboj preteklosti, če pogrešamo tradicijo, s kakršno se ponajbolj drugi narodi, imamo zato svojo sedanost, ki čaka nas in našega truda, imamo pred sabo velikansko področje dela, premoremo celo zakladnico neizčrpanih možnosti; in katero življenje je svobodnejše, dragocenejše, plodnejše in lepše kakor življenje osvovitelca in pionirja, življenje, ki nudi človeku tako izjemen optimum priložnosti, da dela, da ustvarja ter si slednjič pribori zavest, da je opravil svojo dolžnost — tišjo zavest, ki je največje zmagoslavje in ves smisel našega celotnega pozemskega trajanja.

Ustanovitev Slovenske akademije znanosti in umetnosti je izraz življenjskega optimizma in dozorele samozavesti; je izraz preverjenosti, da smo navsezadnje dosegli tisto stopnjo svojega razvoja, na kateri se pojavlja pred nami naloga, da bi se naposled sami orientirali sredi življenja in sveta, si brez kakršnega koli že jerobstva poiskali vse odgovore na vprašanja o lastnem obstoju in lastnih stremljenjih, o svojem odnosu do problemov, dejstev in pojavov, ki nas obkrožajo — in da bi tudi sami prevzeli vso odgovornost za te odgovore. Ustanovitev Slovenske akademije pomeni ali bi vsaj morala pomeniti, da smo sposobni, stopiti z lastno pobudo na svetovno pozorišče in odigrati v svojem izvirnem stilu in brez pomoči šepetavca samostojno vlogo v zgodovini. V tem smislu rojstvo te ustanove ni zgolj neka kulturna manifestacija, temveč dokaz pripravljenosti, da si v mejah zgodovinskih možnosti do maksimalne mere pišemo svojo usodo sami, po svoji lastni volji in uvidevnosti, v tem smislu je to dejanje del slovenske narodne in politične samoodločbe.

Sleherno človeško delo je upravičeno, uspešno in trajno zgolj pod pogojem, da je plod neke življenjske nujnosti. Ustanova, kakršna bi naj bila Slovenska akademija, zategadelj ni in ne sme biti edinole posledica stremljenja, da bi se sami pred sabo uveljavili, ne sme biti le zadeva platoničnega narodnega ponosa in narodne časti; nujnost, s katero utemeljujemo potrebo Slovenske akademije, mora biti vse manj abstraktna, pa veliko otipljivejša, konkretnjša. Ustanovitelji Slovenske akademije se morajo zavedati, da se je ta ustanova pojavila kot rezultat dejanskih, življenjskih potreb celotnega slovenskega naroda. Morebiti ni naključje, da smo dobili Slovenci svojo Akademijo ravno v trenutku, ko se je naša stiska izostrila do doslej še nepoznane preečnosti, v razdobju, ko se naša odprta moč kruši na znotraj pod udarci vsesplošne pavperizacije najširših plasti našega ljudstva

Naši meceni

Z vedno večjo silo občuti mlada generacija vso morečo neskladnost med družbenim značajem poklicnega udejstvovanja in možnostjo za njegovo doseg, ki je prepuščena popolnoma individualnim silam. Vsako delo, ki je produktivno ali nujno v procesu ustvarjanja dobrin, pa naj bo potem ročno ali duševno, nosi značaj družbene funkcije. Družbene potrebe so rodile nujnost diferenciacije človeškega dela po poklicih, družbeni razvoj jo še vedno pogloblja, a na drugi strani zahteva razširitev kroga poklicnih delavcev. Če se danes kaže temu širjenju nasprotna tendenca, ne zanika to te osnovne resnice, ampak kaže le na zaostali razvoj te družbe, zakaj življenjski proces gre v smeri vedno večjega vključevanja ljudi v delo in istočasno k vedno večji svobodi. Kljub današnji navidezni brezpomembnosti mladega zdravnika, filozofa ali tehnika, pa je tudi on nujen, da bo človeštvo prešlo v vek svobode in sreče.

Iz spoznanja družbenega značaja dela pa se pojavlja ne le zahteva po družbenem uživanju sadov dela in ureditvi pogojev za to, ampak tudi po družbeni skrbi za izobrazitev za delo.

Urediti družbo tako, da bo ona prevzela za svojo nalogo skrb, da se mora vsakdo izobraziti za delo, ki ga veseli in da mu pozneje da možnost udejstvovanja v delovnem procesu, je geslo milijonov in postaja tudi geslo slovenske mladine.

S težavo si utira večina današnje mladine pot do dela. Brez osnovnih pogojev za uspešni študij se med stradanjem in boleznijo dokoplje do mučnega spoznanja, da je prav za prav nepotrebna. In koliko kmečkih in delavskih otrok lahko danes o izobrazbi le sanja!

Ustvariti novo življenje, zaživeti v svobodi pa pomeni — priboriti si ju! Po spoznanju poteka družbenega mehanizma se v ljudeh nujno ustvarja

in ko na vseh naših ogroženih mejah krvavimo pod silovitim zunanjim pritiskom. Pojav podobnih ustanov pri drugih narodih je bil po navadi zaključek neke pripravljane, zgodnejše razvojne dobe, izraz nekega ustaljenja narodnih teženj in potreb, simptom končne zagotovljenosti narodnega, kulturnega in tudi političnega položaja prizadetega naroda. Slovenci smo dobili svojo Akademijo v docela izrednih okoliščinah, v času, ko naše poglavito vprašanje niti ni več vprašanje o našem napredku in razvoju, marveč že veliko usodnejše vprašanje o samem obstoju, ko znova (in sicer na osnovi neprimerljivo resnejših argumentov kakor v preteklosti) s črno skrbjo preiščujemo o usodi majhnega naroda, kakor nas jo današnja doba in družba učita spoznavati na primeru z Iberskega polotoka. Dandanašnji je z nami tako, da naša samoodločba ne pomeni več toliko borbe za tiste višje življenjske pravice in oblike, ki so s francosko revolucijo postale pogoj samostojnega življenja slednjega naroda, ne pomeni samo boja za svobodo, ampak že trdo, neumljeno borbo za golo fizično ohranitev. Kulturne institucije so bile pri nas že od nekdaj vse prej kakor le priboljšek na bogatinovi mizi, stvar nekakšne »kulturne etikete«; še manj kakor v naši žalostni preteklosti morejo in smejo biti luksuz v našem današnjem položaju. Slovenci si danes ne moremo privoščiti Akademije, ki bi bila zgolj organ za reprezentacijo. Slovenska akademija znanosti in umetnosti ne sme biti edinole oficijalna »ustanova«, naša Akademija mora biti v tolikšni meri povezana z našimi vitalnimi narodnimi potrebami in interesi, da ne bo nepogrešljiva samo s stališča zahteve po popolnejši in smotnejši organizaciji slovenskega znanstvenega in umetniškega ustvarjanja, marveč še bolj kot eno izmed bistvenih jamstev naše narodne varnosti in zagotovljenosti našega obstanka. Ta moment neogibne življenjske potrebe narekuje pravkar oživljeni Slovenski akademiji čisto posebne naloge in funkcije; v času, ko gre za usodo slovenskega naroda, mora biti Slovenska akademija po svojih specifičnih sposobnostih in silah vključena v bojno linijo, na kateri se odloča naša prihodnost, mora biti aktivna postojanka sodobne slovenske fronte.

Ustanovitev Slovenske akademije znanosti in umetnosti pomeni za nas v teh težkih dneh odločilno preizkušnjo. Tega dejstva ni mogoče dovolj glasno poudariti in se ga je treba zavedati nenehoma in do vseh načelnih, a še bolj do vseh praktičnih konsekvenc. Slovenci se kot narod in kot kulturna enota še zmerom čutimo manjvredni; ali skrajni čas je, da se otresemo te bolne dediščine preteklosti, da zaživimo zdravo, polno, zavestno,

potreba po politični akciji v dosegu teh smotrov. Ves sklop tako socialnih, kulturnih vprašanj, kakor tudi narodnega vprašanja postaja rešljiv, ko mu damo formulo za politično razvozlanje. Kako bo usmerjal in urejal vse življenje, zavisi od politične zrelosti in politične dejavnosti. Vprašanje kruha in svobode bo rešila politika!

A ni to politika ozkega strankarstva za interese skupin, niti »politika« brez velikih smotrov, ki bi zadovoljevali najširše ljudske plasti in bi dvignili človeštvo za stopnjo višje. Prava politika je izraz ljudskih hotenj, vodi jo ljudstvo. Ona izraža zahteve delavca in kmeta, pa tudi izobraženca. Ker je v soglasju s stremljenji najširših plasti, more biti ona pri nas le slovenska, demokratična in socialno napredna.

Prava politika gradi iz prakse teorijo in povratno v praksi teorijo preizkusi; sledi teoriji, ki izkazuje največjo skladnost s prakso; to zagotavlja, da taka politika ni golo eksperimentiranje in vsakodnevno spreminjanje osnovnih načel, temveč točno začrtana pot z jasnimi smotri. Prava politika ne podcenjuje niti strokovne akcije, ki je nujen faktor za tvorbo politične zavesti, niti pomena stranke, ki se formira kot ideološki in akcijski center iz najboljših, najposobnejših in najdalekovidnejših, da daje ljudski volji smer in se zopet povrača k ljudstvu, da pretehta, če ravna pravilno.

Slepem in nasprotnikom, ki odklanjajo vsako politiko, so veljale besede E. Tollera na pisateljskem kongresu v Londonu junija 1936, ko je branil novo literaturo:

»Delajmo neumorno, ne dajmo se begati po kritiki nasprotnikov, ki nam očita, da niso naša dela lepa.

Ego sumus Arcadia. Tudi mi ljubimo lepoto, sinja morja in široko nebo, zvezde in plimovanje. Toda dokler bodo družbo pretresale tragedije, ki

ustvarjajoče življenje. Očitno se čutimo manjvredni zategadelj, ker dosihmal še nikoli nismo popolnoma sami odločali o njej, ker naša volja, naša zavest in predvsem naše delo še nikdar niso soglasno usmerjali naše življenjske poti. Toda kar je bilo v preteklosti, v pubertetni dobi našega narodnega razvoja nemara še neogibno, se danes ta dan ne sme več ponavljati. Trenutek, ko naj dejanski dokažemo svojo zrelost, je pred nami; ali zdaj ne gre edinole za to, da pred svetom in pred nami samimi dokažemo svojo življenjsko zmožnost in upravičenost, zdaj pomenijo taka dejanja in taki dokazi hkratu tudi boj za prostor na zemlji. Ta popolna, izjemna prepletenost naših kulturnih stremljenj z našim eksistenčnim problemom postavlja pred nas docela posebne in skrajno težavne naloge. Slovenska akademija znanosti in umetnosti bo mogla v svojem območju rešiti te naloge edinole v primeru, če si bo izoblikovala povsem izviren stil, ki ga bo morala označevati prav posebna prožnost in razgibanost, če si bo ustvarila nov tip takšne ustanove, ki bo ustrezal tako splošnim zahtevam dobe kakor tudi našim osnovnim narodnim interesom in našim socialnim pogojem, ki ji bo na ta način način zagotavljal, da se bo mogla do maksimalnih možnosti udeleževati boja na današnji notranji in zunanji slovenski fronti. Slovenski akademiji je že takoj ob njenem nastanku naloženo ogromno breme. A odrešitev je izključno le v docela jasni zavesti o lastnih nalogah, samo v treznem, pogumnem in neutrudnem delu, edinole v takem delu, ki ga ne bo več oviralo tradicionalno slovensko nezaupanje vase, ki je kot trajen sopotnik našega narodnega občutja manjvrednosti vselej obujalo v nas tisto malenkostnost, tisto neprožnost in tisto pomanjkanje iniciativnosti, ob kateri se je pri nas razbilo in zamočvirilo že toliko pomembnih prizadevanj, ki so ostala tolikokrat le nedovršeni poskusi.

Ivo Brnčič.

Slovensko društvo

Leto 1937 je prineslo Slovencem poleg Slovenske akademije znanosti in umetnosti tudi ustanovitev Slovenskega društva, ki utegne postati druga važna centralna ustanova, kjer naj bi se zbirali vsi najboljši Slovenci v skupnem delu za ostvareitev tistih ciljev in nalog, ki jih Slovenci dosedaj še nismo dosegli. Slovencem se je že od nekdaj poznalo, da niso imeli v svojem zgodovinskem razvoju nikdar niti takega stanu (močnega meščanstva ali plemstva) niti take organizacije (državnarodne), ki bi gledala na vse slovensko življenje v gotovi dobi kot na enoten narodni problem. Vse

niso potrebne, ker so povzročene po nepravilnem sistemu, ne bomo prenehali napadati brezsmiselnosti teh tragedij.

Mi ne ljubimo politike radi nje same. Danes se udeležujemo političnega življenja, toda mi verujemo, da ne bo najmanjši zmisel naših bojev, da bomo osvobodili bodoče človeštvo brezupnega prepira za interese, ki se danes imenuje »politika«. Mi poznamo pogoje našega ustvarjanja. Mi smo orači, a ne vemo, če bomo tudi sami želi. Toda spoznali smo, da je »usoda« izgovor. Mi ustvarjamo usodo! Mi hočemo biti resnični, pogumni in človeški.

Izkušnje vseh let, odkar stoji naša univerza, so pokazale, da ni mogoče postaviti meje med študentom in ostalim ljudstvom, med univerzo in dogajanjem okoli nje. Vsi zunanji dogodki, pa najodločilnejše politični, so se jasno odražali v univerznem življenju. Borba za obstoj naše univerze, za pravično podeljevanje kreditov in dotacij, za univerzitetno knjižnico, za stolico za slovensko zgodovino itd. je bila le direktni nasledek nepriznavanja slovenski individualnosti vseh pravic, ki jih kot narod ima; izgubljanje demokratičnih akademskih svoboščin se pojavi v zvezi z likvidacijo demokracije v našem političnem življenju sploh; uvedba šolnin, medicinske in tehnične uredbe itd. pa je pokazala povezanost univerze s splošnim socialnim vprašanjem.

Ni ga važnejšega vprašanja na naši univerzi, ki ne bi bil povezan z vprašanji izven nje. Nujnost sodelovanja akademskih vrst v politični dejavnosti celotnega ljudstva se pojavlja sama od sebe. Borba za univerzo, knjižnico, začeta kot popolnoma strokovna akcija, je postala brez tuje volje hitro del slovenskega vprašanja, postala je politično vprašanje. V življenjskem interesu univerze in celega naroda je, da bočo izšle iz naše univerze močne politične generacije. Študirati in boriti

naše javno, politično in gospodarsko življenje se je razvijalo pod dvema kotoma: pod vidikom tuje upravne organizacije, odnosno pod vidikom strank. Razumljivo je, da je bilo v takem razvoju le malo trenutkov, ki so vrgli enotno žarko luč na vse slovenske probleme.

V današnji stiski slovenstva vidimo rešitev v tem, da zdramimo in združimo vse sile ter jih smotrno zastavimo za svoboden razvoj našega naroda.

Temu namenu bomo služili kot živa, na vse strani neodvisna skupina, ki naj raste iz priznanja, da je avtonomnost vsega slovenskega duhovnega in stvarnega življenja osnovna nujnost.

Zato bomo zbirali v svojem društvu ljudi, ki čutijo globoko slovensko, ki izhajajo iz istih podstav in ki bodo nevezani na katerekoli zunanje ozire, podrejali vse svoje javno delovanje slovenski stvari, kakor jo društvo umeva.

V skupnem delu hočemo ustvariti slovenski program in si prizadevati, da ga po načrtu in s sodelovanjem vseh poklicanih ustanov ter delavcev postopoma izvedemo. Pri tem ne pozabimo rojakov zunaj slovenske domovine in poskrbimo, da z organizirano propagando pridobimo prijateljev tudi za mejami. Doma pa onemogočimo nasprotnike slovenske avtonomne misli z jasnostjo idej, s silo prepričanja in z odločnostjo dejanja.

Za svoboden razvoj Slovencev je odločilnega pomena, da zavlada v sožitju narodov in držav ideja enakopravnosti malih narodov, da zmaga ljudska misel nad avtoritarno, človečnost nad surovo silo. Nasproti imperialističnemu nacionalizmu postavljamo svoje pojmovanje naroda in države! V narodu vidimo najvažnejšo, na naravni osnovi po zgodovinski usodi izoblikovano kulturno občestvo, ki se zaveda svoje samobitnosti, v državi organizacijsko obliko, ki naj vsem služi.

Zunanja veljava naroda je izraz njegove notranje moči, slovensko vprašanje današnjega dne, zlasti vprašanje našega moralnega zdravja, vprašanje močatega, svojemu narodu do konca zvestega razumništva. Zato se bomo z zgledom in besedo bojevali za resnico in poštenje v javnem življenju.

To so vodilne misli društva. Mladj veliko pričakujemo od društva. Upamo, da se bodo vsaj nekateri od starejših združili na teh zdravih principih in z mlajšimi skušali v slovenskem narodu ustvariti tisto vodilno plast ali še bolje, tisto miselnost med narodnimi voditelji, ki se bo vedno in povsod zavedala primarnih zahtev in potreb slovenskega delovnega ljudstva in ki bo enkrat za vselej obračunala z izkoreninjenjenci in izkoriščevalci slovenskega naroda.

se z narodom, vzbuditi mu zavest in ga preroditi, se pojavlja kot naloga te generacije.

A kakor beračji in lumpenproleterji ne morejo izvršiti velikih dejanj, tako jih tudi bolni, sestradani in zlomljeni izobraženci ne bodo. Oni morejo le anarhično poseči v družbeni proces, konstruktivnosti jim manjka.

Pa tudi v domovih, ki nosijo pečat stranke, ne bodo rastle te generacije, niti ne bodo hranjene z večerjo, za katero mora uživalec prenehati misliti in prepiti glas svojega srca. Skozi te mučilnice se prebijejo kot popolni ljudje le posamezniki, generacije ne.

Le v razmerah, kjer bo mladim ljudem zasigurano, da bodo lahko sledili svojemu spoznanju in svojemu srcu, bodo rastle generacije, ki bodo močne in pripravljene za velika dejanja. V uvodu označeno soglasje nam ostane ideal. A da dosežemo ta ideal in vse druge, je treba močnih, politično zavedanih ljudi. Navezani ostanemo tako na zahtevo po neodvisnih domovih in menzah, da dajo za revne študente oni, ki žive v dobrih razmerah. Navezani ostanemo tudi na mecene, in to na one, ki ne zahtevajo žrtev za svoj dar.

Če bi s tega stališča pregledali naše ustanove, namenjene v gmotno podporo slovenskemu akademiku, bi našli le dve, tri: Akademski podporni fond, dr. Oražnov dijaški dom in dr. Turnerjeve štipendije. Z zadnjima dvema se veže ta imeni dveh slovenskih mecenov. Dva človeka sta šla skozi bedo in duševno trpljenje, katero so rodile in hranile naše razmere in naša družba. Dva človeka sta obupavala in položila roko na se; vendar sta se dvignila prekaljena, močna, nadpovprečna. Če ne bi vedeli o njima ničesar več, kot da sta darovala vse svoje imetje za naše študente in kljub temu, da sta oba imela svoje prepričanje in svetovni nazor, nista od podpiranih v tem oziru zahtevala nobenih žrtev — bi jima morali pisati spominske besede.

Ob nastopnem predavanju docenta Zwitterja

Dnevi, ko imajo novi docente svoja nastopna predavanja, so prazniki slovenske univerze. Čeprav jih v Ljubljani ne spremlja tisti svečani okvir, ki je tako značilen za vseučilišča s stoletnimi tradicijami, se vendar ne vpišejo z zlatimi črkami samo v anale naše almae matris, temveč jih zlasti mladina občuti kot pomembna znamenja duhovne rasti naroda, ki mu pripadamo.

Docent Fran Zwitter, ki nam bo odslej predaval o občni zgodovini novega veka in o slovenski zgodovini novejših dobe, je pričel svojo akademsko kariero kot zrel znanstvenik. Razen študija na domači fakulteti (pri profesorjih Hauptmannu, Kosu in Radojčiću) in izpopolnjevanja na visokih šolah na Dunaju in v Parizu, ima za seboj že obširno znanstveno delo, čigar plod so tehtne obravnave v strokovnih revijah in knjižnih publikacijah. Njegovi prispevki v splošno kulturnih mesečnikih ter pred kratkim izšla brošura o koroškem vprašanju pa ga kažejo kot široko razgledanega kulturnega delavca, ki sodobno pojmuje vlogo znanosti v družbenem življenju.

Za svoje nastopno predavanje, ki se je vršilo 5. novembra 1937., si je izbral dr. Zwitter zanimivo teoretično temo: **sociologija in zgodovina**. Ker je ta študija medtem izšla v tisku v zadnji številki »Sodobnosti« (11.-12.), se bomo omejili le na skrajšan — deloma dobeseden — posnetek predavateljevih izjav:

Historizem, ki ga najdemo danes že v skoraj slehernem tehtnejšem obravnavanju človeških stvari, pomeni zmago konkretnega zgodovinskega gledanja nad apriorističnim racionalizmom, ki je prevladoval vse do XIX. stoletja; ker pa so aplikacije te miselne smeri močno različne, se nam tu odpira vrsta problemov. Eden odločilnih med njimi je vprašanje razmerja med sociologijo in zgodovino, ki je povzročilo že pred desetletji v Nemčiji in Franciji obširne znanstvene diskusije. Udeležili so se jih nekateri najvidnejši historiki, sociologi in filozofi, tako: Lamprecht, v. Below, Meinecke, Windelband, Rickert, Troeltsch i. dr. pri Nemcih; Seignobos, Durkheim, Simiand, Berr i. dr. pri Francozih. V teh polemikah, o katerih je g. predavatelj izčrpno referiral, sta se izoblikovali v glavnem dve struji: prva skuša ločiti zgodovinsko in sociološko vedo z argumentom, da je področje historiografije zgolj tisto, kar je individualno, enkratno, sociologija pa se bavi z iskanjem razvojnih zakonov, torej s tistim, kar je splošno. V nasprotju s tem naziranjem si prizadeva druga struja sociologizirati zgodovinsko znanost, čimbolj omejiti pomen individualov in izključiti teleološki vidik.

V drugi polovici predavanja je g. docent opredelil svoje stališče do navedenih vprašanj.

Zgodovina je vsekakor veda o tem, kar je v razvoju različno ter ji splošno skupne lastnosti še ne razlože mnogo; vendar ne more doseči svojega namena, če ne upošteva sociologije. Na drugi strani ima spet prav Durkheim, ko trdi, da ne pozna prave sociologije, ki ne bi bila historična veda. Ocenjevanje pomembnosti zgodovinskih dogodkov je nemogoče brez določenega kriterija, kakršen je v najširšem smislu pojem kulture. Ker pa so tozadevne uredbe in nazori v raznih dobah različni, historik ne raziskuje samo izrednih pojavov in osebnosti, ampak upošteva tudi tipična stanja in masne pojave. Če hoče ostati sociologija znanost, je ni mogoče strogo separirati od zgodovine, kajti vsako pojmovanje družbe kot bitja zase, vodi v misticizem. Seveda pa tudi historije ni dopustno v taki meri sociologizirati, da bi popolnoma izločili vpliv posameznikov, torej tudi velikih osebnosti; res pa je, da je za zgodovinarja, ki ima pred očmi celotni razvoj kulture, ta čisto individualni delež posameznih osebnosti primeroma majhen.

Sociologija in zgodovina, obe empirični vedi, imata isti objekt. Vendar je velika hiba historičnih ved, ki se odlikujejo s preciznostjo metod, da se pri strnitvi izsledkov v celoto, pri historični sintezi mnogi historiki še danes zadovolje s pojmi in razlagami, ki niso dovolj znanstvene. Strogo razlikovanje med obema znanostima bi te tendence samo okrepilo; škodilo bi pa tudi sociologiji. Napačno bi bilo namreč, če bi videli ves smisel znanosti o razvoju kulture samo v tem, da z dejstvi izpolni okvir, ki so ga ustvarili teoriteki. (!) S tem se ne ustvarja samo nova metoda, ampak se obenem že anticipirajo rezultati.

Odgovor na vprašanje o razmerju med razvojem gospodarstva in države ter verskih idej, o razmerju med pomenom kolektivnih činiteljev in individuala, je stvar konkretnega raziskovanja. Moč

vsake nove znanstvene ideje je v njeni sposobnosti, da pojanj dejstva, ne pa v dogmatičnem anticipiranju rezultatov. Večkrat predlagani kompromis, da naj zgodovina zbira dejstva, sociologija pa naj jih strne v sintetično sliko, je nesporemljiv, ker napačno pojmuje historikovo delo. Vsak zgodovinar, ki išče neka dejstva, ima vedno zavedno ali nezavedno že neko naziranje o njih pomenu. Če so njegovi vidiki nesociološki, je njegovo gradivo vsaj deloma neuporabno za sociološko sintezo.

Edina rešitev je po mnenju profesorja Zwitterja v tem, da se ne loči več med sociološko in historično usmerjenostjo, ampak da se pri istem znanstveniku združi sposobnost kritične uporabe virov s smislom za prav vsa vprašanja znanstvene sinteze.

S tem zaključkom se je naš novi akademski učitelj izrekel za živo znanost, ki ji je edino merilo resnica. Želimo mu, da bi našel čim več odmeva v vrstah slovenske akademske mladine. In to je največ, kar mu lahko ob tej priliki želimo.

Medicinska uredba

Nova medicinska uredba iz decembra 1936 je pomenila frontalen napad Beograda na slovensko univerzo v prvi vrsti in na študentske pravice, svobodo študija in revne študente v drugi vrsti. — Ko je izšla, smo vsi študentje medicine v Zagrebu, Beogradu in Ljubljani najodločneje nastopili proti njej. Izvedli smo akcijo, ki je rodila le delen uspeh: interfakultetno konferenco, na katero smo bili pozvani tudi študentje vseh treh univerz. V tem pa je bil že tudi ves uspeh študentske akcije, ker smo se pač pustili zavesti v sanje, da bo sedaj uredba v smislu naših želja popravljena. Profesorji so naše delegate na konferenci pač milostno poslušali, potem pa brez njih sprejeli uredbo, ki je večje obšla vse naše zahteve in to, kar smo zahtevali, da se odpravi izrazila na prikrit način. Uredba, ki je na podlagi te konference izšla dne 12. junija 1937 uredba ni zadovoljila glavnih študentskih zahtev, predvsem ne zahtev slovenskih študentov.

V naslednjem hočemo podati uredbo tako, kakršna je izšla po tej konferenci in kakršna še velja za tovariše iz prvega semestra.

Ta nova uredba ni zadostila glavnim zahtevam slovenskih študentov, zahtevi pa popolni medicinski fakulteti v Ljubljani. Člen 7 uredbe pravi: Medicinska fakulteta v Ljubljani ima štiri semestre. Ta člen je v nasprotju s § 51 zakona o univerzah, ki pravi: Medicinska fakulteta v Ljubljani ima **začasno štiri semestre**. V zakonu je bila torej izpopolnitev naše medicinske fakultete s tem »začasno« predvidena, nova uredba pa je protizakonita, ko ji to možnost jemlje.

Čl. 4, 8 in 16 nove fakultetene uredbe so v nasprotju s § 35 zakona o univerzah, ki nam jamči svobodo študija. Ti členi namreč predpisujejo obvezne predmete in semestre, v katerih morajo posamezni predmeti obvezno biti vpisani, drugače sledi izguba semestra.

Po členu 2 in 19 se polagajo izpiti na medicinskih fakultetah v skupinah. Za našo okrnjeno fakulteto prihajata v poštev le dve skupini, katerih prva obsega izpite iz fizike, kemije in biologije; druga pa iz anatomije, biologije in fiziologije. Izpitni roki so: junijski, oktobrski in februarški. Nova uredba predpisuje začetek polaganja v junijskem roku. Kdor oktobra ni položil vsaj dveh izmed naštetih treh izpitov, ne sme vpisati višjega semestra. Kdor pa je oktobra položil dva izpita, sme vpisati višji semester pogojno; šteje mu le, če položi manjkajoči izpit februarja. Če je torej s februariskim neuspehom izgubil pogojno vpisani semester, bi bilo logično, da ga sedaj še enkrat vpiše. Tu pa nastopi člen 8 uredbe, ki pravi, da se I., III., V. itd. (neparni) semestri smejo vpisovati samo začetkom leta. Slušatelj torej z neuspehom ni izgubil samo enega semestra, kot se zdi pri površnem pregledu uredbe, ampak leto, enako kot na srednji šoli. — Pri izpiti II., III., IV. skupine pride do izraza še ta omejitev, da se morajo izpiti polagati v vrstnem redu, kot so navedeni v uredbi. Primer za Ljubljano: druga skupina obsega izpite iz anatomije, histologije in fiziologije. Kandidat se je javil čisto v smislu zahtev uredbe za anatomijo in histologijo v junijskem roku. Ima smolo in pade iz anatomije, sedaj ne more več polagati histologije v junijskem roku, ampak šele v oktobrskem, ker mora delati izpite po vrstnem redu, kot je v uredbi. V oktobrskem roku mora, če noče riskirati pogojnega vpisa II. semestra, delati tri izpite, kar je praktično skoro nemogoče.

Po členu 22 se smejo izpitni na medicinskih fakultetah ponavljati trikrat in sicer tretjič po odobrenju fakultetnega sveta. Dvakrat se lahko ponavlja le tisti izpit, ki ga kandidat ni položil, tretjič pa mora polagati še enkrat vso izpitno grupo, ne oziraje se na to, da je morda ostale izpite že z odliko opravil. Kdor je tretjič pri izpitu padel, izgubi pravico do študija na vseh medicinskih fakultetah v državi, če pa si pridobi doktorsko diplomu v inozemstvu, mu ta v Jugoslaviji ne more biti nostrificirana.

Členi 18, 25 in 27 vpeljujejo doslej nepoznano in na vsak način škodljivo diferenciacijo med zdravnike. Ti členi namreč določajo, da se vpelje poleg že običajnega doktorata, ki ga je dobil kandidat medicine po vseh opravljenih izpiti, še doktorat z disertacijo, ki naj velja kot znanstvena habilitacija. Ta doktorat je v praksi vprašanje 15—20 tisoč dinarjev, saj je potrebno zanj najmanj eno leto brezplačnega znanstvenega dela na enem univerzitetnih znanstvenih zavodov, predložitev 100 tiskanih izvodov disertacije in še plačilo stroškov svečane promocije ter plačilo izpitnih taks in kolokov. Za zdravnike v praksi pa pomeni ta drugi doktorat privilegiran položaj tistih, ki ga imajo, saj mentaliteta ljudi je takšna, da se bodo rajši zdravili pri zdravniku z dvema naslovi: dr. med.

Nekaj misli k uredbi tehniške fakultete

Kakšen naj bi bil namen in smisel fakultetnih uredb? Komu koristi sedanja tehniška uredba, ki je povzročila toliko rezolucij in zborovanj v teku zadnjih dveh let? Ali je vse to samo nezadovoljstvo »lenih« in »neresnih« študentov? Ali je to plod demagogije ljudi, ki hočejo delati nered in vstvarjati nerazpoloženje proti oblastem? Ali niso vzroki tega odpora morda vendarle malce globlji in malce resnejša značaja? Taka vprašanja si zastavlja človek ob nerazpoloženju, ki ga je povzročila tehniška uredba med študenti.

Slovenska tehniška fakulteta se je od svoje ustanovitve do danes prav malo razširila, celo nasprotno — morala je likvidirati svoj kulturno-geodetski oddelek. Nikakor ne more odgovarjati današnjim potrebam tehnične znanosti in ne more zagotoviti vzgoje tehničnih strokovnjakov, strokovnjakov, ki bi temeljito poznali svojo stroko in potrebe slovenskega naroda in bi tako mogli v svoji inženirski praksi resnično koristiti svojemu narodu. Tehnično uredbo, ki bi odpravila te nedostatke, bi študentje z navdušenjem pozdravili. Morala bi zagaranirati tehnični fakulteti potrebna materialna sredstva, potrebne inštitute, laboratorije, knjižnice, potrebne znanstvene in učne moči, dati študentom možnost temeljitega študija in uporabe potrebnih študijskih pripomočkov, poleg tega pa bi morala zagotoviti v interesu svobodnega razvoja znanosti, tudi popolno svobodo znanstvenega dela in študija, ki ne sme biti vključeno v nobene izpitne termine. Taki termini morejo pravi študij samo ovirati. Tako bi mogel študent res temeljito predelati vso ogromno snov, ki leži pred njim, ko se vpiše na tehniško fakulteto. V vsakem drugem slučaju se pretvori njegov študij v študij zaradi izpitov, v študij zaradi ocen in pik, ne pa v študij zaradi poznavanja predmeta, izpopolnjevanja svoje strokovne izobrazbe, potrebne za samostojno delo, tako znanstveno kot praktično. Z vklepanjem študija v izpitne termine, s študijem zaradi izpitov, s študijem za to, da si študent pridobi čimprej svoj častni naslov — ing. — si ne pridobi te osnovne izobrazbe, ampak se kvečjemu nauči bolj ali manj spretno uporabljati toliko in toliko formul, toliko in toliko formularjev, da more potem po svojih trgovskih sposobnostih bolj ali manj srečno prodajati to svojo »strokovno« učenost.

Tako vklepanje študija v termine torej ne more koristiti niti znanosti, niti slovenskemu gospodarstvu, niti slovenskemu študentu, ampak more vzgajati samo kruhoborce, ki bodo tako kot so študirali na račun in v breme svojega naroda tudi živeli v breme temu narodu in bodo prav vzgojeni za to, da postanejo na račun lastnega naroda njegovi biriči.

Tehnična uredba v današnji, za malenkost popravljivi izdaji tehnične uredbe iz leta 1935., uzakonjuje prvič revščino slovenske tehnične fakultete in njenih inštitutov, drugič pa s svojimi izpitnimi termini revnejšim študentom sploh onemogoča študij, premožnejše pa vzgaja v trgovce z »učnostjo«. Revnejši študentje ne morejo študirati, ker pri inštrukcijah in drugem delu, s katerim se morajo preživljati, sploh ne morejo izpolniti pogojev, ki so postavljeni z novo tehnično uredbo. Bogatejši, ki so tako srečni, da se morejo v toplih

univ. in dr. scientiarum medicarum, kot pri njegovem tovarišu, ki bo radi pomanjkanja sredstev imel en sam naslov.

Dekanat lahko glasom členu 16 odkloni vpis vsakega študenta brez navedbe vzroka, saj ta člen pravi, da vpiše dekanat študenta v delovni protokol, če vpisu ničesar ne nasprotuje. Nikjer ni povedano, kaj lahko nasprotuje vpisu in zato se nam je pri tej določbi bati vsega.

Nova uredba nam torej jemlje zakonito zajamčeno svobodo študija, raje nad pa dvojni doktorat, srednješolski način polaganja izpitov in kar je najvažnejše: nepopolno medicinsko fakulteto v Ljubljani.

Ljubljanski medicinci v načelu odklanjamo to uredbo in zahtevamo njeno ukinitve ter izdelavo nove, izdelane z enakopravnim sodelovanjem profesorjev in študentov.

Začasno rešitev pa smatramo sporazum naših beograjskih tovarišev z njihovimi profesorji, po katerem odpadejo, oziroma so omiljene glavne osirine nove uredbe, tako n. pr. parni in neparni semestri se vpisujejo brez razlike sredi ali pa začetkom leta, dvojni doktorat odpade. Ne odstopimo pa od borbe za uredbo, ki bo sprejemljiva za vse študente medicine.

stanovanjih, preskrbljeni z vsemi življenjskimi potrebami posvetiti izključno študiju, pa se morajo odpoledati vsakemu temeljitemu znanstvenemu delu in proučevanju gospodarskih problemov svojega naroda in se predati zgolj učenju za izpite in pike.

Tehniku iz prvega in drugega letnika, arhitektu, ki mora delati po 8 ur dnevno v risalnici, tehniku, ki mora po 8 ur dnevno delati vaje v laboratoriju, elektrotehniku in gradbeniku, ki morata izvrševati celo vrsto programov (opisna geometrija, nižje gradacije, grafostatika, gradbeni elementi odnosno strojni elementi...) in ki morajo biti vsi do 50 ur tedensko na predavanjih in vajah, je nemogoče napraviti vse predpisane izpite do sedmega semestra.

Odpor študentov proti tehnični uredbi torej ni niti najmanj izraz njihove lenobe ali neresnosti, ravnotako tudi ni »demagogija nekaterih ekstremistov« (kot piše »Jutro« 12. dec. 1937).

Če naj tehnična uredba pomeni napredek za našo tehniško fakulteto in za slovensko univerzo, mora biti plod skupnega dela predvsem profesorjev in študentov slovenske tehniške fakultete, poleg tega pa tudi izvenfakultetnih tehniških krogov (društvo jug. inženirjev in arhitektov itd.), kakor tudi slovenskih socialno-gospodarskih krogov (soc. gosp. inštitut itd.).

Rezultat preiskave na protituberkuloznem dispanzerju

Ta sestavek o pregledih na protituberkuloznem dispanzerju je pomanjkljiv, kakor je bilo pomanjkljivo samo poročilo, ki ga je poslal dispanzer. Gre namreč pri tem za to, kaj smatrajo na dispanzerju za zaprto tuberkulozo. Če to, kar se smatra navadno, namreč zaprte, poapnale tuberkle in male kaverne, lahko sklepamo, da so ljubljanski akademiki silno zdravi, kajti take tvorbe ima skoro vsak odrasel človek. Jaz sem v tem sestavku vzel drugi slučaj in sicer to, da smatrajo na protituberkuloznem dispanzerju za zaprto tuberkulozo prav za prav že začetne štadije odprte tuberkuloze. Zdi se mi namreč popolnoma nemogoče, da bi bili akademiki v Ljubljani nasproti tovarišem recimo v Belgradu relativno tako zdravi.

Razširjenost izrazito socialnih bolezni, kakor je n. pr. tuberkuloza, da sklepati na gmotni položaj skupine, na katero se preiskava nanaša. Zato lahko z vsakokratnega poročila protituberkuloznega dispanzerja o rentgenoloških pregledih akademikov izračunamo procent študentov, ki jim nedostaja sredstev za dovoljno prehrano, obleko in zdravo stanovanje, ki so predpogoj, da človek ne oboli za jetiko.

V letu 1937 se je dalo na protituberkuloznem dispanzerju pregledati 537 tovarišev in tovarišic in poročilo o teh pregledih izgleda takole:

zdravih je 311 ali 57.9%;
odprto TBC ima 1 ali 0.2%;
zaprto TBC jih ima 108 ali 21.%;
druge bolezni jih ima 117 ali 21.8%;
skupaj 537 ali 100%.

Približno isto sliko pokaže ponovni pregled 113 študentov (po večini stanovalcev Oražnovskega doma, ki se morajo dati vsako leto pregledati). Pri tem je najdenih zdravih 55.8%, z zaprto TBC 21.2 odst. in z drugimi boleznimi 23%.

Zdravih je torej, če raztegnem sliko, dobljeno pri pregledancih na vse ljubljanske akademike, nekaj nad polovico vseh ljubljanskih-slovenskih študentov. Kaj nam pove ta številka? To, da približno ko vsak prehlad povzroči izbruh akutne bolezni, ima pa približno ena petina vseh slovenskih študentov. Saj nam pove ta številka? To, da približno ena petina študentov živi v Ljubljani ali pa doma v nepovoljnih življenjskih prilikah, to, da študira ena petina akademikov v mrazu, bedi in lakoti, to, da nosi ena petina bodoče slovenske inteligence v sebi kal smrti.

Procent 21.8 oziroma 23%, najden za druge bolezni, končno tudi s svoje strani pomaga ustvariti sliko zdravstvenih razmer, pod katerimi je primoran slovenski študent si utirati pot v življenje. Škoda le, da je s tem »druge bolezni« o teh drugih boleznih premalo povedano, le eno je gotovo, namreč to, da pri dejstvu, da je večina slovenskih študentov iz gmotno šibkejših slojev, tudi te bolezni kažejo na razmere, v katerih naš študent živi.

Iz vsega navedenega pa že tudi sledi rešitev problema: potrebna nam je menza, v kateri se bo slovenski študent poceni ali pa brezplačno zadostno prehranjeval, akademski dom, ki bo nudil vsem brez izjeme higijenično stanovanje in ustanova, ki bo podpirala vse potrebne študente z obleko in obutvijo.

Akademski pevski zbor

Akademski pevski zbor je pred mesecem nastopil v Ljubljani s koncertom, ki je v nekakej podolžnem prerezu pokazal glavna stremjenja zborovega dela v 10 letih od njegove ustanovitve do danes. S te vrste nastopom je zbor pogumno terjal od našega koncertnega občinstva in zlasti še od strokovne kritike, naj se napravi bilanca in izčisti sodba o tem, kakšna je vrednost njegovega dela, kaj je tehtnega in novega prispeval v razvojni proces slov. zborovske kulture teh 10 let.

Izmed strokovnih mnenj je pač važna trditev komponista prof. Matije Tomca, da je APZ s svojim smotnim in kvalitetnim delom v nekem smislu povzročil krizo slovenskega zborovskega petja. To krizo bodo zbori preboleli, ko si bodo po svojih možnostih osvojili tista višja glasbena in delovna načela, ki jih je APZ že v visoki meri uveljavil. Trditev torej, da je delo APZ povzročilo nek splošen dvig slovenske zborovske kulture ali vsaj postavilo nujna nova merila ne le zase, ampak vzporedno tudi za vse ostale zборе. Ne moremo tu povzemati še drugih splošnih in podrobnejših oznak Akademskega zbora, ki so bile zapisane ob priliki koncerta. Omenili bi le, da je bolj kot naša tako težko pogrešana resna revialna kritika, bolj in vse drugače je tudi tokrat izpričalo naše koncertno občinstvo svoj globoki in prav intimni odnos do stremljenj Akad. zbora, ko tudi ob desetletnici dela nikako ni stalo hladno ob strani.

In končno se prav v času, ko ta močna akademska institucija za neko dobo urejuje račune, še prav posebno ne moremo izogniti vprašanju delovnih pogojev, ki se nudijo temu zboru. Že ob lanskem koncertu smo v našem listu premišljevali o vzrokih raznih kriz, ki jih mora preživljati APZ, in letos bi nam bilo toliko bolj pri srcu, postaviti ljudi in institucije, ki naj bi se čutile predvsem odgovorne za slovensko kulturno zastopstvo, pred vprašanje Akad. pevškega zbora. Odkod v tem zboru krize in motnje? Zakaj zapazite pri vsakem njegovem delavcu ali predelavcu tako pogosto sicer zastrte in neizpovedane, vendar povsem jasne sledove mnogih razočaranj? Ti ljudje vam ne govore o podrobnostih, češ, »... saj je senzacionalnih neumnosti o nas večasih polna Ljubljana...«, vendar vam je jasno, da njihovi pikri a samozavestni namigi o »polenih pod noge« niso brez vsega. Vidite, in tako tudi mi ne moremo tu česa stvarnega navesti iz tistega poglavja 10 letne bilance APZ, ki bi utegnilo spet v marsičem obtožiti in osramotiti naše kulturne razmere. »Ali mislite,« vas pogleda tovariš iz zbora, »da bi jih mogli danes zapisati v list, če bi vam navedel nekatere intrige in »višje sile«, ki so soodločale, da APZ še ni bil, recimo, na Češkem? Veste, tu ne odločajo samo glasbeni in kulturnopolitični interesi in odločajo, potem ne naši, slovenski kulturnopolitični interesi...« Prav, pustimo tudi mi stvarne primere, pustimo intrige in imena, toda načelno

moramo zahtevati z vso odločnostjo: zunanja reprezentanca posameznih slovenskih kulturnih pagonog mora biti naloga tistih institucij, ki te panoge reprezentirajo doma. Če je APZ ustvaril v 10 letih toliko, da mu domače občinstvo in strokovna kritika pripisuje prvenstveno mesto, tedaj je greh proti slovenski kulturi, če se ta njena reprezentanca ne afirmira tudi mednarodno. Greh proti narodu, proti ljudstvu, zaradi katerega je vse delo tu. Naj bo krivda porazdeljena že kakorkoli, mi trdimo, da je v celoti tolikanj pozitivna slika zborovega dela prav v tem oziru nedopustno in nezdravo okrnješa.

Slovenski študentje, ki smo s ponosom obhajali jubilej zborovega dela, ponavljamo tu, da je naša dolžnost, stati vedno aktivno ob strani vsaki pravici tako čistega in dragocenega dela, kot sta ga do danes izvršila Akademski pevski zbor in njegov dirigent g. France Marolt.

Kaj misli o Akademski akciji njen predsednik

V »Slovenskem domu« (št. 227, 6. okt. 1937) mi je na članek »Akademska Akcija« (Naši pogledi, izdal Slovenski klub, 1937) odgovoril tov. Derkač J., tedanji predsednik Akademske Akcije. Teško bi se odločil, da odgovorim na članek, ki se obrača le proti meni osebno. Toda odgovor tov. Derkača je tipičen primer polemike, kot jo že par let uporabljaja njegov krog. Dokazuje pa tudi popolno nepremišljenost njegovega gledanja na celoten problem A. A., česar po njegovem skoraj enoletnem predsedovanju ne moremo opravičevati, kljub pojasnilu, da kot predsednik A. A. nima časa, da bi svoje trditve jasno osvetlil. Trdim še, da je ta »nepremišljenost« — v kolikor ne za ves krog, ki mu tov. Derkač pripada, pa vsaj za njegov vodilni del — nameravana. To dokazuje že v tej polemiki očitno potvarjanje resnice celo v primerih, kjer sem misli dovolj jasno formuliral, da bi jih tudi študent z najnižjim nivojem ne mogel razumeti napačno.

Na trditev, da vodstvo A. A. ne predstavlja volje študentov, mi odgovarja tov. Derkač, da je bil izvoljen odbor na tajnih volitvah. Ne vem, morda misli tov. Derkač, da je bil izvoljen radj ne vem kakšnih sposobnosti, ki jih večina študentov takrat še ni mogla poznati, ali pa, da je bil izvoljen samo zato, ker je član katoliških akad. organizacij. (In če bi bil izvoljen res samo zato, bi bil to dovolj slab znak za študente, ki so ga volili.) Mislim, da je bil odbor A. A. izvoljen za izvajanje programa A. A. in more biti tedaj edino merilo volje študentov izvajanje tega dela. V tem pa vodstvo A. A. ni predstavljalo volje študentov.

Trdil sem, da poznamo samo eno zahtevo takratnega odbora A. A. in to zahtevo po stolici za telesno vzgojo. Tov. Derkač odgovarja, da bi si moral najprvo pobližje ogledati delo odbora, potem bi lahko spoznal še druge zahteve A. A. Torej vodi odbor akcijo tako, da spoznamo celo študentje njene zahteve šele ob najožjem delu z odborom. To pa potem ni več akcija in je uspeh v Beogradu temu odgovarjajoč. Ob tej trditvi tov. Derkača si predstavljam z nova vprašanje zmožnosti oziroma verjetnejše vezanosti rok katoliških predstavnikov v A. A. Nekoč je poznala zahteve A. A. do podrobnosti vsa Slovenija, predstavniki A. A. so mogli govoriti v imenu velike večine Slovencev. Zakaj se danes katoliški akademiki tega boje?

Vprašal sem tov. Derkača, zakaj proti sklepu občnega zbora ne sklicuje članskih sestankov. Tov. Derkač mi je odgovoril, da ne dela tega zato, ker odbor ne dela (dela vse le on sam) in ker se boji, da bi prevladovala na teh sestankih demagogija in pričkanje (mislim, da imenuje tako tov. Derkač vsako kritiko njegovega dela). Mislim še, da prav nedelavnost odbora zahteva širši forum — članske sestanke. Se tov. Derkač res boji, da bi nekoliko širši krog, in ne le on sam, zasledoval pot A. A. danes, ko dele v Beogradu pravico voditelji njegove grupe? Svoj predlog pa, naj se oni, ki se zanimajo za delo A. A., udeležijo sej, kjer bodo prav tako lahko spoznali delo A. A., kakor na članskih sestankih, pobija tov. Derkač v isti sapi z ugotovitvijo, da A. A. nad tri mesece ni mogla imeti sej.

Ugotavljal sem, da ni A. A. ničesar storila, da bi načrt g. prof. arh. Plečnika za novo univerzo prodril med študente. Tov. Derkač meni, da so druge potrebe nujnejše. Vidimo torej, da načrta g. profesorja niti ne pozna. Načrt g. prof. Plečnika se nanaša na celotno univerzo, torej tudi na te »najnujnejše potrebe«. Trdil sem, da mora imeti A. A. pred seboj celoten načrt izgradnje nove univerze,

preden poskuša s provizoriji (dosedanje uspehe lahko smatramo le kot provizorne rešitve) reševati najnujnejšo mizerijo.

Napisal sem: »Preresno smo vzeli in preveč resnična in živa je bila naša želja po popolni univerzi, da bi mogli brez odpora, ki je tako obsodba strankarstva, ki je te mlade ljudi ubilo, kakor njihove osebne vrednosti, preko njihovega ciničnega priznanja, da je njihov lasten program »do l. 1940. hočemo popolno univerzo«, le volilna demagogija.«

Tov. Derkač razlaga: »Do l. 1940. hočemo popolno univerzo — je volilna demagogija« trdi avtor. — Omenjena parola zahteva postritev dela in borbe za čimprejšnjo izpopolnitev univerze. Po njegovem mnenju je potem vsako postavljanje zahtev demagogija. Skupina ali družba torej, ki stavlja največ zahtev, je največje demagoško gnezdo. Potemtakem postajamo Slovenci zadnje čase vedno večji demagogi, ker imamo vedno več zahtev.« In tov. Derkač je bil nosilec liste katoliških akademikov.

Takoj po tej prvi razlagi pa tov. Derkač z nova, nekoliko popolnejše citira moj gornji stavek in sprašuje: »Zakaj ni člankar toliko pošten, da bi pavel vsaj en dokaz: kdo in komu je bilo priznano?« Drzno je to vprašanje tov. Derkača. Ne le, da je bil on sam tisti, ki je drugim odbornikom na seji priznal, da je njim program 1940 volilna demagogija, še več, spričo 80 študentov je na članskem sestanku A. A. to izjavo meni z nova potrdil. Kaj mu ni prav nič težko, da ga mora 80 njegovih kolegov smatrati za človeka, ki ne govori resnice?

Trdil sem: »A. A. je kritika obeh političnih strank«, in drugič: »A. A. je ostala še vedno ostra obtožba dela naših političnih strank.« Tov. Derkač vidi v tem priznanje, da je A. A. vedno na črti objektivnega, nestranskega dela. »Tu člankar tepe samega sebe«, zatrjuje bivši predsednik A. A. Toda gornji trditvi ne dokazujeta tega, kar si nasilno misli tov. Derkač. So v zvezi s celotnim člankom, kjer sem trdil, da je potreba nastanka A. A. bila obsodba političnih strank in drugič, da vse zaviranje in napačno delo vodstva A. A. tudi danes ne more odvzeti A. A. te osti. In da je zato dejstvo obstoja in potrebe A. A. proti njihovi volji in v nasprotju z njihovim delom še vedno obtožba. Tega tov. Derkač ni mogel ali ni hotel razumeti.

Končal sem svoj članek s pozivom za neodvisen akademski dom in neodvisno akademsko menzo. Tov. Derkač, bivši predsednik A. A. iz vrst katoliških akademikov, ki prav v tem času prispevkov za svoj katoliški akad. dom, pa misli: »Po tem vodilu pride A. A. za izpopolnitev univerze kmalu do tega, da bo vodila akcijo za poglobitev kolodvora, izsušitev barja in zgraditev podoceanske proge med Evropo in Ameriko.«

Smatral sem za potrebno, da po odgovoru tov. Derkača pokažem misli, ki so ga vodile pri njegovem enoletnem predsedovanju A. A. Težje, kot se je sam, bi ga drugi težko obsodili.

Lev Modic.

Naše šolstvo in brezposebna inteligenca

Pred dobrimi 10 leti so govorili in pisali o krizi slovske srednje šole. Vidovdanska ustava je v naše šolstvo uvedla centralizem. Tu je bil začetek krize.

Januarja l. 1925. je tedanji prosvetni minister Svetozar Pribičević sredi šolskega leta z enim dekretom izenačil slovske in hrvaške realne gimnazije s srbskimi. Kriza se je stopnjevala do take mere, da se je vodilni slovenski šolnik Wester, ki je več let vodil prosvetno upravo v Sloveniji in je bil prva leta po vojni centralist, začel izjavljati proti centralizmu. Centralna prosvetna uprava predstavlja silno okoren aparat, ki zdaleka ni kos svojim nalogam, meni Wester v »Krizi naše srednje šole« (str. 7) l. 1927. Centralizem se je nadaljeval in še bolj krepil v dobi šestojanuarskih režimov. Kakšna je bila posledica?

Na zborovanju društva »Šola in dom« je maja l. 1936. izjavil ugledni šolnik dr. Karel Capuder: »Če smo pred desetimi leti govorili o krizi naše srednje šole, moremo danes z vso upravičenostjo govoriti o katastrofi srednjega šolstva pri nas.«

Toda kljub temu se še danes stremi po nivelizaciji vsega šolstva v državi. Bajje od tega sistema državnih šol ni mogoče odstopiti tako dolgo, dokler se prosvetna stopnja med vsemi kraji kolikor toliko ne izravna. Slovenija, ki imaš 5% analfabetov čakaj, dokler te ne dohiti vrbaska banovina, ki ima 70% analfabetov! Toda skušnja uči, da kdor

Naročnikom, čitateljem in prijateljem »1551«

Vzrok, da naš list ni mogel iziti takoj v začetku študijskega leta je kaj enostaven: ni bilo denarja.

Slovska univerza, življenje slovskega akademika, študentovske ustanove, ki jih še nimamo in so nam nujne, celoten sklop slovskih vprašanj — vse to je preveč pereče, da bi nam denarne težkoče mogle biti nepremostljiva ovira za nadaljnje izdajanje »1551«. Kot prejšnja leta se tudi sedaj ne bomo udejvali nobeni stranki; kakršnekoli politične špekulacije ne bodo vplivale na nas. Zavzemali se bomo za vse, kar bo v korist slovske univerze, v korist slovskega študentu, kar bo pripomoglo k uspešni rešitvi slovskih problemov. Toda list nam bo mogoče izdajati le, če nas bodo vsi naročniki, čitatelji in prijatelji podprli v naših stremiljenjih.

Zato apeliramo na vse naročnike, da nam čim prej nakažejo naročnino.

Apeliramo na naročnike, čitatelje in vse prijatelje lista, da prispevajo v tiskovni sklad.

Vsak naročnik naj pridobiva novih naročnikov! Le ob vsestranski podpori vseh, ki jim je do tega, da list izhaja, bo »1551« lahko uspešno izpolnjeval svoj namen.

ne napreduje, propada. To pač dokazuje položaj našega ljudskega in srednjega šolstva.

1150 učilnic primanjkuje; 260 razredov je zaprtih, ker ni učnih moči; mnogo razredov oibskuje nad 50 učencev, kar je za učitelja zelo obremenilno in se sploh ne sklada z zakonom o narodnih šolah. 238 učilnic ograža zdravje učencev; nepismenost v Sloveniji raste. Pri vsem tem je pa 500 učiteljev brezposelnih; nekateri čakajo na namestitev že 6 let. Vsaj 500 novih učnih moči bi bilo treba takoj nastaviti v Sloveniji. Toda odobren je kredit za 500 novih nastavitev v vsej državi.

In srednje šolstvo v Sloveniji?

Od 13 državnih srednjih šol jih je bilo v šolskem letu 1936/37 6 prenapolnjenih in je imelo skupaj 52 razredov več kakor to dovoljuje zakon o srednjih šolah iz l. 1929. Po zakonu sme namreč imeti srednješolski zavod največ 16 oddelkov, le v skrajnem primeru 20 oddelkov. V Ljubljani imajo realne gimnazije do 32 oddelkov. 5 novih srednjih šol bi bilo potrebnih in sicer 2 novi realni gimnaziji v Ljubljani, 1 klasična gimnazija v Ljubljani, 1 realna gimnazija v Mariboru in še 1 realna gimnazija v Celju.

59 razredov je bilo v lanskem šolskem letu na srednjih šolah v Sloveniji prenapolnjenih; zato bi bilo treba odpreti 31 novih paralelek.

382 ur tedensko so poučevali profesorji predmete, za katere nimajo kvalifikacije.

72 ur tedensko je bil skrajšan pouk, to se pravi, da se nekateri predmeti niso poučevali toliko ur na teden, kakor to predpisuje učni načrt. Tako se je slovsčina poučevala v nekaterih razredih mesto 5 ur na teden samo 3 ure.

552 nadur tedensko poučujejo profesorji na srednjih šolah v Sloveniji.

Kljub vsemu temu pa je število brezposelnih proforskih kandidatov naraslo na 160. Nekateri čakajo že po 4 do 5 let.

Propadanje našega šolstva pomeni splošno propadanje vsega slovskega naroda. Saj ljudska šola oblikuje ljudstvo v zavedni narod, srednja šola pa daje narodu inteligenco, ki naj dviga narodno kulturo.

Slovenci smo narod, ki po kulturi in izobrazbi ne zaostaja mnogo za drugimi srednjeevropskimi narodi, Čehi, Slovaki, Nemci. Če pa bo naše šolstvo dalje pešalo, bomo iz zavednega naroda res kmalu postali nezavedno pleme, kakor to hočejo šestojanuarski centralisti.

Ni dvoma, da je v zaostalih pokrajinah naše države potrebnih še mnogo več ljudskih in srednjih šol, še mnogo več učiteljev in profesorjev kot pri nas. Vsak, ki mu je za napredek človeštva, vsak Slovenec, Srb, Hrvat mora soglašati, če gre za dvig kulture ljudstev, ki so v zaostalosti radi turškega in ogrskega jarma.

Toda stanje našega šolstva nam je živ in prepričevalen dokaz, kako napačno je dvigati kulturo zaostalih pokrajin na račun kulturno višje stoječega naroda.

V zraku viseča modrost

V začetku tega študijskega leta je skupina akademikov, zbrana v Slovenskem klubu, izdala brošuro »Naši pogledi«, v kateri je nanizala nekaj svojih načelnih pogledov na posamezna, zlasti pa akademska vprašanja. Pisali so jo mladi ljudje, z vso dobro voljo in najboljšim hotenjem. Morda so bile tu pa tam stvari nekoliko prepovršno zajete, mogoče niso bili članki dovolj izčrpani, nemara so bila tu pa tam vprašanja bolj nakazana kot pa izdelana, morebiti so bile celo kake podrobne izpeljave ali nebitvene trditve napačne, toda osnova, tisti osnovni vidiki in načela, iz katerih so »Naši pogledi« izrasli, so nedvomno pozitivni. In to v toliki meri, da bo vse, kar je pomankljivega, napačnega ali odveč, slej ko prej samo po sebi odpadlo in se nadomestilo z nečim drugim, boljšim.

Ko smo izročali brošuro javnosti, smo si bili že od vsega začetka na jasnem, da bo vzbudila sila veliko laži in zavijanj, zmerjanj in nečednih spodtikanj — brez tega v našem javnem življenju ne gre —, toda zelo malo stvarnih, objektivnih, konstruktivnih kritik. Zal smo bili celo tókrat optimisti. Kajti, če prečesamo in pretresemo vse ogromno pisanje in ves veliki hrup, ki so ga dvignili »Naši pogledi« po našem časopisu, nam koncem koncev ne preostane prav ničesar drugega oprijemljivega v rokah kot peščica psovk, nekaj zaudarjajočih zavijanj, nekaj v zrak postavljenih modrosti, skratka vse to, kar tvori pri nas tisto intimno, domače vzdušje, s katerim sta nam že do zadnjega vlakna prepojena kri in mozeg, ki nam je tako ljubo in brez katerega bi se najbrže počutili sila nesrečne.

Ne bomo se to pot ustavljali ob pisanju »Slovenca« in »Jutra«, »Naroda« ter »Misli in dela«, »Naše misli« in »Straže v viharju« itd., ki nas ni niti prijetno presenetilo niti razočaralo; bolj kot to je pritegnila našo pozornost majhna opazka »mimogrede« v zadnji številki (11—12, 1937) »Ljubljanskega Zvona« izpod peresa njegovega urednika Juša Kozaka. Urednik se tu namreč pritožuje (str. 585), kako težko je danes dobiti »živo pisan članek o slovenskih problemih«, in ob tej priliki pravi dobesedno: »Če se po večletnem prizadevanju in tuhtanju naposled izčim drobna knjižica, se v njej pokaže taka nestvarnost naših političnih in kulturnih »pogledov«, da se človek le čudi.«

»Ljubljanski Zvon« je danes nedvomno kulturna revija, in to z bogato ter dragoceno tradicijo. Človek bi pričakoval, da bo kot tak v vseh stvarih skušal doprinesiti k temu, da se pojmi in mnenja razčistijo, da se vsem stvarim najde mesto, ki jim po pravilni in objektivni presoji gre, da zato ne bo ničesar pavšaliziral ali apriorno zametaval, da bo pri vsaki stvari dajal na tehtnico tako njene negativne kakor tudi pozitivne strani, zlasti še, če gre za stvar, ki je doživela kakor »Naši pogledi« v našem dnevnem tisku odmev, poln žolča in slepe strasti. Z vso pravico smo pričakovali — in še pričakujemo — od »Zvona« stvarne kritike, ki bo gradila in ki bo pomagala do boljših, kvalitetnejših gledišč ne samo javnosti ampak tudi nam samim. Urednik Juš Kozak se je taki oceni izognil s pavšalno oznako »mimogrede«. Za nas pa je taka oznaka neodgovoren biljard z besedami, v zraku viseča modrost vse dotlej, dokler je njen avtor ne bo podprl z argumenti.

Drago Janč.

Uredništvo je prejelo:

Srednješolski problemi

(Misli današnjega srednješolca.)

V času, ko je dnevno in strokovno časopisje polno premišljevanj, diskusij in anket o srednješolskih problemih, zaman iščemo člankov, ki bi prihajali izpod peresa srednješolcev, kateri bi bili nedvomno za slehernega stvarno mislečega človeka enako važen dokument za rešitev tega perečega vprašanja. Zato smo lahko resnično veseli, da se je uredništvo časopisa »1551« odločilo priobčevati članke svojih srednješolskih tovarišev o njihovih problemih.

Rad bi v kratkih potezah prikazal sliko današnje srednje šole, katera se mi je izoblikovala iz vseh onih malenkostnih vsakodnevnih vtisov.

Že bežen pogled preko razreda mi nudi značilno sliko obče znanega vzdušja vsakega razreda. Na prvi mah moraš postati pozoren na štiri stasite fante, ki se ponosno zavedajo svojih milijonskih ozadij, katere so jim pripravili z neumornim delom njihovi parvenijski, trgovski očetje. Njim nasproti je omeniti skupino petih fantov, ki so v glavnem

sinovi družin srednjega stanu, a tudi sinovi očetov iz nižjih plasti naroda. Teh pet fantov lahko mirno označimo za resne in že zrele. Kajti brez očitnih pomankljajev se zavedajo samih sebe, njihov položaj v družbi jim je jasen, zanimajo se za vsa svetovna dogajanja, ki si jih skušajo tolmačiti, zavedajo se, da stremijo in tudi kam stremijo ter imajo brez izjeme več ali manj izoblikovan svoj življenjski cilj. Manj pomembni, a tem bolj nevarni so oni povprečneži, ki jih je njihova plitkost zapeljala v okrilje te ali one politične skupine. Ti si v pavzah prizadevajo z vsemi frazerskimi in dogmatičnimi pripomočki dokazati vseobčo veljavnost njihove politične ideje, pri čemer si človek ne more drugače pomagati, kakor da se poslužijo njihove lastne taktike in pretrga brezplodno besedičenje s kratko oznako, ki se v tem primeru glasi na rovaš omejenega političnega agitatorja. Vso ostalo večjo polovico razreda pa moram označiti le kot nezavedno, nikamor usmerjeno in nerazgledano mladino, ki ima razen tega, da si skuša na čim lažji način pridobiti pozitivni red in s tem vstop v naslednji višji razred, pred očmi le še kino, ples, sport in podobne zabave, telesno zrelejši tudi ženske. Tu pa je vredno poudariti, da je vsem tem skoraj brez izjeme zaradi pomanjkanja zmožnosti treznega presojanja lastnega življenjskega položaja, važnejše momentano, varljivo uživanje mladosti, kot pa šola ali zanimanje za kako drugo resno stvar.

Dan za dnem stopajo v take in podobne razrede profesorji, ki skušajo to mladino naučiti predpisano snov. Na splošno se lahko reče, da je danes tako malo proforsorskih kandidatov, ki bi se v polni meri zavedali dolžnosti svojega bodočega poklica. In prav tu se lahko išče vzrok današnje srednješolske krize. Da pa v sistemu pospeševanja, enačenja, paragrafov in števil, kakor bi lahko označili današnji srednješolski ustroj, marsikatera pedagoška nezmožnost ne postane tako očitna, je pač umevno. Posledice tega so itak znane.

Vsako leto prihaja iz srednjih šol množica nezavednih in neodgovornih ljudi, ki si v vsej svoji srednješolski dobi niso pridobili niti metode učenja.

Na splošno bi lahko označili današnji srednješolski sistem za zgrešen v njegovi težnji za posploševanjem in uklepanju mladih individuov v silno negibljiv in zastarel sistem paragrafov.

Skratka: današnja srednja šola boleha na pomanjkanju individualne vzgoje.

Ni važno za zdaj to, kaj se učimo, važno in prevažno je tu vprašanje, **kako se učimo**. Gre torej za način, ne za snov učenja. Način profesorja pa zivisi samo od profesorja in njegovih poučevalnih zmožnosti. Za profesorja pedagoga ni toliko važno manjše ali obsežnejše znanje predmeta, temveč je odločilne važnosti za njegov učni uspeh predvsem to, kako bo stvar mladini podal. Drug in morda še važnejši pedagoški moment je v celotnem odnosu in načinu profesorjevega občevanja z dijaki. Tu je treba v prvi vrsti poudariti, da mora profesor-pedagog dijaka najprej napeljevati na samostojno delo, mu pomagati priti do pravilne metode učenja in znanja, ker mu pri doseženem uspehu prvega, drugo skoraj gotovo ne bo izostalo. Poleg tega pa je važno poudariti tudi to, da pri resničnem pedagogu ne sme nikdar nastopiti moment osebne prizadetosti ali užaljenosti, kar brez izjeme vede v neobjektivnost in nepravilnost ter doseže ravno nasprotni učinek, kakor pa bi ga smel in hotel. Kajti ne sme se prezirati aksiom, da šola ni zaradi profesorjev, ampak zaradi učencev. Da pa bo profesor-pedagog lahko vršil v tem zmišlu svojo službo, bo moral nedvomno uvesti individualni postopek v svoji praksi.

Da strnem: šola mora dati dijaku predvsem sposobnost za samostojno delo in ne neko brez zveze nakopičeno znanje.

Mnogo tega pa današnji posploševalni sistem ne le ovira in onemogoča, temveč celo namenoma zatira.

HITLERJEVO IZPRICEVALO

Nemški književnik Konrad Heiden prinaša v svojem delu »Ein Mann gegen Europa« fotografijo Hitlerjevega šolskega izpričevala iz l. 1905. Hitler ima rede: verouk — zadostno, nemščina — nezadostno, francoščina — nezadostno, matematika — nezadostno itd. Samo telovadbo je imel Hitler prav dobro.

(Po »Mladem Prekmurcu«, 1—2.)

Darujte

v tiskovni sklad!

V soboto 22. januarja priredi društvo „Dom visokošolk“ v Kazini akademijo s plesom — Začetek ob 20. uri

Malenkosti dneva

Iz zakladnice jugoslovenskih unitaristov.

Niški organ JRZ »Novi list« je v uvodniku pod naslovom »Jugoslavija in jugoslovanstvo nista zablodi« ugotovil, da so podpisniki zagrebškega sporazuma sprejeli »čisto komunistično načelo in nazor, da so Srbi, Hrvati in Slovenci trije različni narodi«. Glavni organ JRZ »Samouprava« je to ugotovitev ponatisnil, organ JNS v Ljubljani »Jutro« ji je v posebnem uvodniku »Jugoslovenska ideja in komunizem« pritrtil, »Slovenec«, »Slovenski dom«, »Domoljub« in sicer tako hudna »Straža v viharju« so pa ob njej grobno molčali. Kaj bi tudi drugega! Vse to se je godilo natančno v času, ko smo se Slovenci spominjali petdesete obletnice smrti Franceta Levstika.

Credo quia absurdum ali tri narodne osebe, en sam narod

»Tudi danes se zdi vprašanje narodnega edinstva nekaj tako grozno težkega, da ni zanj nikjer več ne odgovora ne rešitve. In vendar je stvar tako naravna in preprosta, da zanjo ni treba prav nikake učenosti. Prav tako so se ob začetku krščanske Cerkve razbijale njene najboljše sile ob vprašanju sv. Trojice — celo sam veliki učenjak sv. Avguštin je omagal nad to nerazumljivo skrivnostjo, — dokler niso spoznali, da bistvo in poslanstvo Cerkve ni v tem, da razume in dokazuje skrivnosti, ampak da dela in združuje v svojem okrilju vse, ki hočejo živeti v nji, in sam Avguštin je nato pisal svoje veliko delo o državi božji. Tako je zapisal dr. Ivan Lah v članku, posvečenem pok. prof. Prijatelju in natisnjem v 12. številki »Misli in dela«. Za človeka, ki bi bil rad slovenski pisatelj in Jugoslovan, oboje hkratu, je ta rešitev res zelo enostavna. Če imamo lahko tri božje osebe in enega Boga, zakaj ne bi imeli treh narodnih oseb, pa vendar en sam narod. Čudimo se le, da je dr. Lah v tej mojstrski rešitvi narodnega vprašanja v Jugoslaviji prehitel »Slovenca«, ki je pač najbolj poklican, da take in podobne zadrege odpravlja z mistiko in cerkvenimi dogmami, zlasti še, ker so take zadrege postale zadnje čase zanj nekaj vsakdanjega.

Cesa popotnik »Naše misli« na Nemškem ni videl

Človek bi mislil, da bo »jugoslovensko« govoreči in pišoči M. na svojem popotovanju po Tretjem rajhu povprašal tudi po svojih slovanskih bratih, po Lužiških Srbih, kako se jim kaj godi. Pojem bi morda izvedel, da so bile nedavno razpuščene vse lužiško-srbske mladinske organizacije in povrh tega še nekaj drugih, da nekaj voditeljev Lužiških Srbov sedi v zaporih in koncentracijskih taboriščih. Seveda, človeku, ki se po Nemškem gosti z Göringovim maslom in trdi stvari, ki jih celo sam Göring zanika, ne bo padlo v glavo, da bi se bavil s takimi malenkostmi. In potem, kot študenta bi ga morale malo zanimati tudi študentovske zadeve. Če bi ga, bi nam kaj povedal o stalnem padanju učeče se mladine na Nemškem. In pa, ali je res, kar trdi dr. Simoneit, vodja psihološkega laboratorija v Berlinu, da namreč danes med nemškimi abiturijenti prevladujeta »neumnost in lenoba« in da se jih od približno 20.000 cela polovica, t. j. 10.000 prijavlja v oficirske šole, ker za drugo niso sposobni? Sicer pa, človek, ki je ves prevzet, ko vidi, kako drugi poljublajo vojaški škorenj, pač na svojem popotovanju ne more videti dosti več od tistega, kar sega do vrha škornja.

Knjigarna

Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva c. 16

Telefon 31-33

priporoča svojo bogato zalogo znanstvenih, strokovnih in drugih knjig v raznih jezikih. — Pri tem opozarja, da so vse knjige nemškega izvora sedaj za 25% (za četrtino) cenejše.

Pri zanesljivem jamstvu dovoljuje odplačevanje v rednih mesečnih obrokih.

Nakup dobroohranjenih antikvarnih knjig.